

Interfederaal Energiepact –
Stakeholdersconsultatie Juni 2017

PRODUCTIE

- 2) Welke maatregelen moet België de komende jaren prioritair nemen met het oog op het (minimaal) bereiken van de Europese hernieuwbare energiedoelstellingen voor 2030 en de klimaatdoelstellingen 2050?. Hoe wordt het 'resterend' deel van de energieproductie ingevuld (bijkomende flexibiliteit door opslag en DSM, import, fossiele energieproductie...)? Welke HEB moet België prioritair ontwikkelen om aan die doelstellingen te geraken en tegelijkertijd haar bevoorradingszekerheid te garanderen?

Quelles sont les mesures que la Belgique doit prendre en priorité dans les années à venir, compte tenu des objectifs européens d'énergie renouvelable pour 2030 et des objectifs climatiques 2050 à atteindre (au minimum)? Comment la partie « résiduelle » de la production d'énergie doit-elle être comblée (une plus grande flexibilité grâce au stockage et à la DSM, l'importation, la production d'énergie fossile ...)? Quelles sources d'énergie renouvelable la Belgique doit-elle développer en priorité pour atteindre, simultanément, ses objectifs et assurer la sécurité d'approvisionnement ?

We moeten rekening houden met alle energiebronnen en niet enkel de elektriciteitsbronnen. De impact van al die energiebronnen op het milieu moet worden geobjectiveerd, met een focus op de klimaatdoelstellingen voor 2050 en dus de koolstofemissies. Die objectivering moet leiden tot een **correcte energieprijs**, rekening houdend met hun externaliteiten. Die correcte prijs kan geleidelijk worden toegepast gezien de moeilijkheid om bepaalde energiebronnen door andere te vervangen en de tijd die nodig is voor die omschakeling.

Wat de restfractie van de energieproductie betreft, moeten waarschijnlijk alle beschikbare technieken worden aangewend om de doelstellingen van 2030 en 2050 te behalen. De vraag zou over de verhouding van de oplossingen moeten gaan. Het gebruik van fossiele brandstoffen zal steeds beperkter worden. Door deze hier voor te stellen als een structurele oplossing voor de restfractie dreigt ze weer te lang in de energiemix te blijven.

Wat betreft de hernieuwbare energiebronnen die prioritair moeten worden ontwikkeld, denken wij dat het een fout is om nu en voor meerdere jaren een energiebron aan te duiden die prioritair is ten aanzien van een andere. We stellen voor om de markt te laten spelen door de verschillende vormen van hernieuwbare energie tegenover elkaar te stellen en de marktspelers zo te dwingen om de energiebron die voor de maatschappij het goedkoopst is verder te ontwikkelen. De markt moet georganiseerd zijn: de voor- en nadelen van de verschillende energiebronnen moeten duidelijk zijn weerspiegeld in de prijs van hun gebruik. Niet alleen moet de prijs rekening houden met de emissies, maar ook met het intermitterend karakter van de productie.

- 3) Welke maatregelen moet België nemen om de netten te ontwikkelen zodat de hernieuwbare energiedoelstellingen 2030 en de klimaatdoelstellingen 2050 productiedoelstellingen gerealiseerd kunnen worden? En hoe kan de financiering van deze netten optimaal gebeuren?

Quelles mesures la Belgique doit-elle prendre pour développer les réseaux afin d'atteindre les objectifs en énergie renouvelable 2030 et les objectifs climatiques en 2050 ? Comment le financement de ces réseaux peut-il être réalisé de façon optimale ?

Ook de ontwikkeling van de netwerken op het vlak van koppelingen en de monitoring, nauwkeurig en in real time, van het evenwicht tussen vraag en aanbod is een noodzaak. En dat geldt vooral voor grenslanden die zowel leveranciers als invoerders van hernieuwbare energie uit België kunnen zijn.

De financiering van de evolutie van de netwerken moet in een holistisch kader van energietransitie worden benaderd. Een globale financiële balans zal de juiste verdeling per gebruikerssegment kunnen toelaten, afhankelijk van de kosten/baten van elk ervan, zoals dat waarmee werd begonnen, maar dan te gericht, voor de slimme meters.

Dat actieve en fijne beheer van aanbod en vraag, gekoppeld aan een sterke verhoging van de hernieuwbare productie, is onmogelijk zonder de ontwikkeling van een interessante markt voor de doorverkoop of aankoop van productieoverschotten/tekorten EN/OF zonder te investeren in opslagfaciliteiten.

Die globale financiering op lange termijn is ook onmogelijk zonder bepaling van een afgesproken en langdurige federale strategie, zonder terugwerkende kracht, en toegespitst op de gecentraliseerde productie bij de producenten en verdelers.

De gedecentraliseerde productie zal de globale doelstelling kunnen aanvullen en zal moeten worden aangemoedigd met een kader van hetzelfde type.

- 4) Wat zijn op dit moment de grootste obstakels voor investeringen in hernieuwbare energieproductie (zon, wind, geothermie en warmte)? Hoe kunnen investeringen binnen de bestaande marktmechanismen aangemoedigd worden met een minimum aan publieke middelen?

Quels sont actuellement les plus grands obstacles à l'investissement dans la production d'énergie renouvelable (solaire, éolienne, géothermique et la chaleur)? Comment encourager les investissements au sein des mécanismes de marché existants de manière optimale ?

We zien verschillende grote hindernissen:

- de heel lage prijs van de fossiele brandstof die nog steeds geen rekening houdt met de milieu-externaliteiten;
- een onstabiel ondersteuningskader, waarbij eerder toegekende steunmiddelen en subsidies in vraag worden gesteld;
- de vrees om te veel te betalen voor deze energie;
- stedenbouwkundige problemen (vooral voor windmolens).

Om de investeringen in bestaande marktmechanismen optimaal te stimuleren, zou men voor de externaliteiten van de fossiele energiebronnen moeten laten betalen door hun prijs gradueel te verhogen.

- 5) Hoe moeten de kosten en baten van de energietransitie worden verdeeld over de verschillende (type)gebruikers?

Comment les coûts et les bénéfices de la transition énergétique doivent-ils être répartis parmi les différents (types d') utilisateurs?

De volgende principes zouden van toepassing moeten zijn:

- transparantie;
- een gelijke behandeling per sector, met maximaal behoud van de koopkracht van de huishoudens;
- het principe van de “vervuiler-betaler”.

6) Wat is de ideale energiemix in 2030 en 2050?

Quel est le mixte énergétique idéal pour 2030 et pour 2050?

Een precies antwoord op die vraag geven, is volgens ons bedrieglijk. We weten niet welke technologieën er de volgende decennia voor een concurrentiële prijs beschikbaar zullen zijn. De “ideale” energiemix zal deze zijn die we in 2030 en 2050 krijgen en waarvoor we het minste betaalden en het meeste kregen, door de markt zoveel mogelijk te openen voor de verschillende oplossingen.

16) Hoe ziet u het aandeel "aardolie" als energiebron in de huidige primaire energieconsumptie evolueren tegen horizon 2030? 2050? Waarom?

Comment voyez-vous évoluer la proportion de « pétrole » comme source d'énergie dans la consommation actuelle d'énergie primaire à un horizon 2030-2050 ? Pourquoi?

Dat aandeel kan alleen maar fors verminderen omdat het om een grote bron van CO₂-uitstoot gaat.

17) Wat zijn de voornaamste parameters die de vraag naar aardolie zullen beïnvloeden?
Hoe moet België, volgens u, anticiperen op deze evolutie? Waarom?

*Quels sont les principaux paramètres qui auront une incidence sur la demande pétrolière ?
Comment la Belgique doit-elle anticiper cette évolution? Pourquoi?*

De factoren die de vraag naar aardolie kunnen beïnvloeden: de prijs, taksen, de evolutie van de elektrische wagen, de geopolitieke situatie, ... België moet zo snel mogelijk vorderen in de energietransitie, want ons land liep al te veel achterstand op.

19) Hoe ziet u de evolutie van aardolie als energievecteur voor het verwarmen van gebouwen/woningen tegen 2030-2050? Hoe zal deze evolutie de vraag naar gas en elektriciteit beïnvloeden?

Comment voyez-vous l'évolution du pétrole comme vecteur d'énergie pour le chauffage des bâtiments / habitations en 2030-2050? Comment ces changements auront-ils une incidence sur la demande de gaz et d'électricité?

Het gebruik van aardolie (verwarmingsstookolie) zou moeten afnemen ten voordele van systemen die zijn gebaseerd op de energievecteur elektriciteit, afkomstig van koolstofarme bronnen. Biomassa lijkt ons te beperkt in hoeveelheid om te kunnen voorzien in een groot deel van de verwarmingsvraag. Gas blijft een fossiele brandstof, tenzij technieken van het type 'Power to gas' het gebruik van een "hernieuwbaar" gas mogelijk maken.

22) Welke innovaties zullen in de toekomst een belangrijke impact hebben op de energietransitie? Via welke instrumenten kan de overheid innovaties bevorderen en/of er voor zorgen dat bestaande innovaties in de markt kunnen worden gezet?

Quelles sont les innovations qui auront, selon vous, un impact significatif sur la transition énergétique? Par quels instruments le gouvernement peut-il promouvoir ces innovations et / ou veiller à ce que les innovations existantes puissent être mises sur le marché?

De innovaties op het vlak van technieken voor de opslag van elektriciteit en de daling van hun prijs. En ook fotovoltäische cellen en geothermie.

23) In welke mate is het aanvaardbaar dat België voor zijn energievoorziening afhankelijk is van import uit het buitenland? In welke mate moet België de interconnecties met buurlanden verder ontwikkelen?

Dans quelle mesure est-il acceptable que la Belgique soit dépendante des importations de l'étranger pour assurer son approvisionnement en énergie? Dans quelle mesure la Belgique doit-elle continuer à développer des interconnexions avec les pays voisins?

We zijn nu hoofdzakelijk afhankelijk van ingevoerde energie, vaak uit landen buiten Europa, zonder dat dit echt onaanvaardbaar wordt gevonden. De ontwikkeling van interconnecties met Europese buurlanden lijkt ons een goede strategie die het mogelijk maakt om de hernieuwbare energie daar te gebruiken waar ze het meest rendabel is (Zuid-Europese landen voor zonne-energie, winderige gebieden voor windenergie, reliëfzones voor waterenergie enz.).

26) Heeft nucleaire energie nog een plaats in de energiemix in België. En hoe ziet u dit? En hierbij aansluitend wat is de toekomst van de STEG-centrales?

L'énergie nucléaire a-t-elle encore une place dans le mixte énergétique en Belgique? Comment voyez-vous cela? Par ailleurs, comment voyez-vous l'avenir des centrales CCGT?

Kernenergie heeft nog een plaats in de Belgische energiemix, maar enkel in de transitieperiode. Ze lijkt ons nu nog noodzakelijk om de toelevering veilig te stellen, terwijl we ook een neutrale oplossing op het vlak van CO₂-uitstoot hebben.

Wat de kosten van kernenergie betreft, moeten we echter rekening houden met de behandeling, opslag en ontmanteling van de centrales.

27) Kan een grootschalige biomassa-centrale een plaats hebben binnen de duurzame energiemix. En hoe ziet u de ontwikkeling van WKK?

Est-ce qu'une centrale biomasse à grande échelle a sa place dans un mixte énergétique durable ? Comment voyez-vous le développement de la cogénération?

In dat opzicht zou het gebruik van huishoudelijk en industrieel organisch afval een interessante bron kunnen zijn.

De traceerbaarheid van de CO₂ uit ingevoerde producten blijft daarentegen een element dat te moeilijk is te meten om een goede balans van de uitstoten op nationaal niveau te verzekeren.

Warmtekrachtkoppeling is des te interessanter als ze op grote schaal wordt toegepast en met een goed beheer, of het nu gaat om een groep woningen of de optimalisatie van industriële processen.

28) Welke ambitie niveau moet België hebben ten opzicht van energiebesparing? In welke mate moet het energie verbruik verminderen tegen 2030 en 2050. Welke sectoren leveren tegen dan de meeste besparingen? En wat betreft de warmte voorziening in de residentieel en tertiair sectoren? Vervoer? Industrie? In welke mate worden deze besparingen verwezenlijkt door technologische oplossingen/ gedragsveranderingen (behavioural)?

Quel niveau d'ambition la Belgique doit-elle avoir en ce qui concerne les économies d'énergie ? A quel niveau la consommation d'énergie doit-elle arriver d'ici 2030 et 2050 ? Quels secteurs offrent alors le plus d'économies ? En ce qui concerne l'approvisionnement en chaleur dans les secteurs résidentiel et tertiaire? Transport? Industrie? Dans quelle mesure ces économies sont réalisées par des solutions technologiques /des changements de comportements (behavioural) ?

Een ambitieniveau bepalen blijft moeilijk, maar het is zeker dat de energiebesparing het tegelijk mogelijk maakt de uitstoten te verminderen en minder een beroep te moeten doen op hernieuwbare energie. We hebben geen verbruikscijfer voor alle sectoren, maar voor de verwarming van de gebouwen is het denkbaar en technisch haalbaar om het verbruik met minstens een factor 2 te delen. In dit domein zijn het geen technologische oplossingen of gedragsveranderingen die tot besparingen leiden, maar wel renovatiewerken aan gebouwen, met moderne technieken.

FLEXIBILITEIT

- 5) De quelle manière promouvoir un bon climat d'investissement pour le développement de la flexibilité ?

Op welke manier kan een goed investeringsklimaat voor flexibiliteit ontwikkeld worden?

Net als voor hernieuwbare energie moet er een stabiel en concurrentieel kader worden gecreëerd. Er moet worden verhinderd dat oude systemen ("historische" tarifiering, gecentraliseerde technologie enz.) verhinderen dat een aanbod doeltreffend voldoet aan een vraag.

7) Het beheer van de vraag als bron van flexibiliteit:

b. Hoe ziet u het beheer van de vraag bij de kleine consumenten zich ontwikkelen?

Wij zouden willen dat dit beheer van de vraag zo gemakkelijk en comfortabel mogelijk is voor de kleine consumenten. Er is een potentieel voor het beheer van de vraag, maar de voorgestelde systemen (slimme meters, variabele tarieven enz.) vereisen van hen een proactief beheer dat niet echt verenigbaar is met hun tijd of kennis ter zake. De oplossingen moeten dus zo transparant mogelijk zijn, bijvoorbeeld via een volledig geautomatiseerd beheer van de vraag (in/uitschakelen van toestellen), waarmee tegelijk het voordeligste tarief kan worden bekomen en het netwerk in evenwicht wordt gebracht.

8) Le stockage comme source de flexibilité : Comment voyez-vous l'évolution du stockage dans les années à venir ? Quelles sont les différentes possibilités ?

*Opslag als bron van flexibiliteit : Hoe ziet u de evolutie van opslag als bron van flexibiliteit?
Welke zijn de verschillende mogelijkheden?*

Opslag zal in de toekomst een belangrijke factor zijn. Zowel opslag op grote als op kleine schaal spelen mee.

De consumenten kunnen gebruikmaken van:

- batterijen
- de elektrische wagen
- warm water

De consumenten kunnen ook inzetten op flexibiliteit (zie het vorige punt):

- Consumenten mogen niet worden verplicht, maar kunnen deelnemen.
- Consumenten moeten een rechtstreeks voordeel zien in hun deelname aan die flexibiliteit.
- ...

MARKTWERKING

- 2) Hoe evalueert u het mechanisme van de strategische reserve?
- a) Welke verbeteringen kunnen worden aangebracht aan dit mechanisme?
 - b) Dient men te evolueren naar een systeem van centraal georganiseerde veilingen, en dit op basis van volume?

Comment évaluez-vous le mécanisme de la réserve stratégique ?

- a) *Quelles améliorations peuvent être apportées à ce mécanisme ?*
- b) *Doit-on évoluer vers un mécanisme de mise aux enchères centralisé, fondé sur le volume ?*

België is bij ons weten 1 van de enige Europese landen met een mechanisme van strategische reserve. Het mechanisme bestaat ondertussen 3 jaar is nooit eerder aangewend, zelfs niet op het moment dat er verschillende kerncentrales inactief waren of op moment waarop het verbruik piekt. De strategische reserve is een duur en onnodig mechanisme dat vooral voordelig is voor grote fossiele spelers (eigenaars van de gascentrales). Een mogelijk beter alternatief is wat Elia al gebruikt in haar secundaire reserve (flexibiliteitsdiensten) om onevenwichtssituaties op te vangen.

- 5) Met welke evoluties zullen de verschillende actoren op de energiemarkt worden geconfronteerd in de context van de energietransitie?
- a) Hoe moeten we hiermee omgaan, rekening houdend met de impact op de energiefactuur?
 - b) Hoe ziet u de nieuwe diensten opkomen en welke rollen kunnen zij spelen?

À quelles évolutions des métiers vont être confrontés les acteurs du marché de l'énergie, dans le contexte de transition énergétique ?

- a) *Comment y faire face, tout en tenant compte de l'impact sur la facture énergétique ?*
- b) *Comment voyez-vous les nouveaux métiers arriver et quels rôles auront-ils ?*

Het aandeel intermitterende hernieuwbare energie zal in de toekomst toenemen: zon- en windinstallaties zijn immers de goedkoopste productievorm met lage operationele kosten. Het gevolg is dat er meer volatiele prijzen zullen zijn: bij veel zon en wind zullen de prijzen laag zijn, bij weinig zon en win hoog. Deze evolutie maakt dat er meer nood zal zijn aan “demand response management” (DRM) enerzijds, waarbij op momenten met veel zon / wind meer verbruik gestimuleerd wordt d.m.v. slimme tarieven, en aan decentrale opslag (batterijen) anderzijds om bepaalde periodes zonder zon/wind makkelijker te kunnen overbruggen. Deelname aan DRM moet echter op vrijwillige basis gebeuren. Tarieven die niet fluctueren gedurende de dag, moeten ten allen tijde beschikbaar zijn voor consumenten. Variabele tarieven moeten een reële meerwaarde

bieden voor consumenten, ze moeten financieel beloond worden voor hun flexibiliteit (lagere stroomfactuur).

Voor wat de ontwikkeling van nieuwe diensten betreft is het van belang dat regulatoren een analyse uitvoeren over de impact op verschillende groepen van consumenten. Voor sommige groepen consumenten is het risico reëel dat ze hun energieverbruik niet kunnen verschuiven of hun consumptie tijdens dure momenten niet kunnen verminderen, wat zal leiden tot duurdere tarieven voor deze groepen. Het is bovendien zo dat DRM ondersteund wordt door verschillende technologieën zoals slimme toestellen. Er dient gewaakt te worden over de kost die deze toestellen met zich meebrengen en hoe ervoor gezorgd kan worden dat kwetsbare groepen, die zich dergelijke toestellen niet kunnen veroorloven, niet uit de boot vallen.

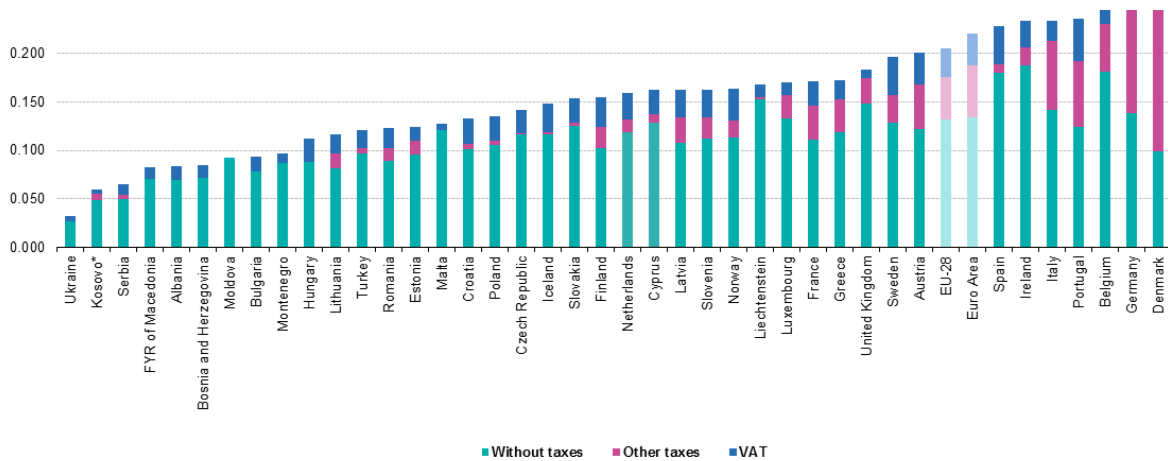
Tot slot moet er volgens ons ook speciale aandacht besteed worden aan transparantie m.b.t. de energietarieven. Slimme, variabele tarieven kunnen immers leiden tot meer complexe energiecontracten die moeilijk vergelijkbaar zijn, wat de deur openzet voor misleidende of oneerlijke handelspraktijken. Er moet volgens ons dan ook toegezien worden op de vergelijkbaarheid van energietarieven zodat consumenten te allen tijde over correcte, onafhankelijke en transparante informatie kunnen beschikken.

6) Vormt de energieprij, in al zijn componenten, volgens u een rem op de toegang tot energie voor de residentiële eindverbruiker en KMOs?

Le prix de l'énergie, dans toutes ses composantes, est-il selon vous, un frein à l'accès à l'énergie pour le consommateur résidentiel et les PME ?

Elektriciteit is een basisbehoefte. Toch is de factuur voor de Belgische consument de laatste jaren fors gestegen, meer dan in onze buurlanden. We stellen vast dat het niet de energieprij zelf is die de elektriciteitsfactuur duurder heeft gemaakt, integendeel, maar wel de overige componenten: nettarieven, heffingen en BTW. Dit heeft ervoor gezorgd dat de gemiddelde Belgische elektriciteitsfactuur begin 2017 voor maar 30% nog uit energie zelf bestaat. In Vlaanderen steeg de stroomfactuur voor een gemiddeld verbruik met meer dan 50% van 676 euro in januari 2015 naar 1.022 euro in januari 2017. Cijfers van Eurostat tonen aan dat de Belgische stroomfactuur in 2016 de sterkste stijger van Europa was en ons land nu de weinig benijdenswaardige plaats bekleedt als 3^e duurste van Europa voor elektriciteit, na Denemarken en Duitsland:¹

¹ [http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/File:Electricity_prices_for_household_consumers,_2016s2_\(EUR_kWh\).png](http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/File:Electricity_prices_for_household_consumers,_2016s2_(EUR_kWh).png), 12/05/2017

*This designation is without prejudice to positions on status, and is in line with UNSCR 1244 and the ICJ Opinion on the Kosovo Declaration of Independence.

Source: Eurostat (online data code: nrg_pc_204)

De stijgende factuur plaatst ontegensprekelijk een rem op de toegang tot energie voor de residentiële verbruiker. In België leeft volgens recent onderzoek 1 op de 5 gezinnen in energiearmoede: zij hebben moeilijkheden hun factuur te betalen of besparen bijvoorbeeld op verwarming.² Vooral alleenstaanden en éénuoudergezinnen worden getroffen. Dit onderzoek is gebaseerd op cijfers uit 2015 en houdt zelfs nog geen rekening met de stijgingen van 2016 en 2017, waardoor het werkelijke aantal nog hoger ligt.

² Koning Boudewijnstichting, Eén op vijf gezinnen leeft in energiearmoede, 15/03/2017, <https://www.kbs-frb.be/nl/Newsroom/Press-releases/2017/20170315AJ>

8) Steunmechanismen voor hernieuwbare energie

- a) Welke vormen van steun zijn het meest doeltreffend om duurzame energie, het netwerk en de sector te ontwikkelen? En waarom?
- b) Welke vormen van steun zijn het meest doeltreffend respectievelijk voor de particulieren, voor KMOs en voor grote bedrijven?

Mécanismes de soutien au renouvelable

- a) *Quels types de soutiens sont les plus efficaces pour l'énergie renouvelable et ce par filière ? Pourquoi ?*
- b) *Quels types de soutiens sont les plus efficaces pour les particuliers, pour les PME et pour les entreprises ?*

Voor hernieuwbare energie met hoge CAPEX en lage OPEX: investeringssubsidie en/of fiscaal voordeel om de investeringskost te verlagen. Voor hernieuwbare energie met lage CAPEX en hoge OPEX: productiesteun (maar GSC-mechanisme werkt niet meer).
